

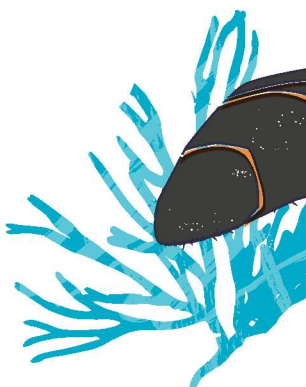
PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

WAD VEERKRACHTIG!

Eindrapport
Waddenopgaven & de EU

Jochem Lammersma, stagiair EU

Inhoudsopgave

1.	DOELSTELLINGEN EN OPZET _____	4
2.	LESSONS LEARNED _____	9
3.	RELEVANTE EUROPESE ONTWIKKELINGEN _____	16
3.	VERBINDING WADDENOPGAVEN EN EU FONDSEN _____	22
4.	WADDENSUBSIDIEHUB _____	40

Waddenopgaven & de EU

Datum: 1 juli 2020

Auteur: Jochem Lammersma

Contact: lammersma.j@gmail.com

Doelstellingen en opzet

Binnen haar vrije programmaruimte voert PRW enkele acties uit in het kader van Waddenopgaven in relatie tot de Europese Unie (EU). De vraagstukken in het Waddengebied, getypeerd door grote langjarige systeemopgaven, vragen niet alleen om een transitieaanpak, maar ook cofinancieringsvormen die actie mogelijk maakt. Door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is onderzocht welke rol PRW kan spelen in het inzichtelijk maken van de komende Europese programmaperiode. Daarbij is voorgesteld dat PRW in dit proces een complementaire en aanjagende rol op zich kan nemen.¹ Het PRW beoogt met deze acties (potentiele) subsidieaanvragers in het Waddengebied informatie aan te dragen die hen kan helpen en betrekken bij de EU-subsidieprogramma in overleg inzicht te bieden op de Waddenopgaven die invulling kunnen zijn van EU-beleid. Het PRW is vanuit haar rol niet een zelfstandige subsidieaanvrager.

Het centrale vraagstuk van dit PRW proces is de mate waarin Waddenopgaven aan kunnen sluiten op thematische prioriteiten van Europese programma's enerzijds, en in welke zin Europese fondsenprogramma's iets kunnen betekenen voor opgaven in het Waddengebied anderzijds.

Bij dit proces zijn vanuit PRW Gerwin Klomp (procestrekker) en Marco Blankenstijn (financieel adviseur) betrokken en vanuit RVO Peter Ros en Albin Hunia. Ook Michiel Firet, strategisch adviseur van het programma, is nauw betrokken bij dit proces. In het kader van een afstudeeropdracht van de opleiding Internationale Betrekkingen en Internationale Organisaties aan de Rijksuniversiteit Groningen ben ik betrokken bij deze PRW activiteiten in de brede zin van het woord.

Om het eerdergenoemde centrale vraagstuk te verkennen en vorm te geven, kunnen drie doelstellingen worden vastgesteld, namelijk;

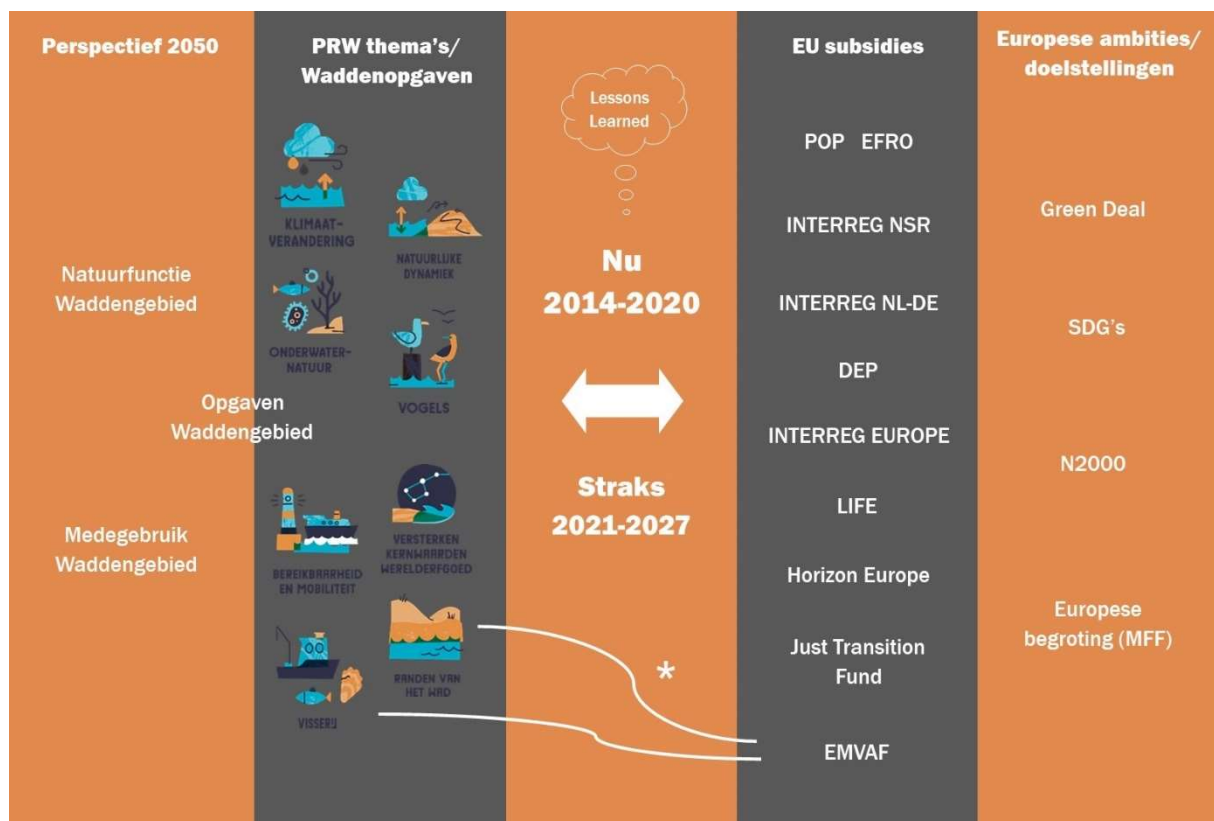
1. Het formuleren van **lessons learned**: de nu lopende Europese programmaperiode (2014-2020) stopt binnenkort, waarmee we aan het begin staan van een nieuwe programmaperiode (2021-2027). Welke relevante ervaringen kunnen we meenemen van de nu lopende naar de nieuwe programmaperiode?
2. Het maken van **verbindingen tussen prioritaire opgaven in het Waddengebied met thematische doelstellingen van Europese fondsenprogramma's en onderdelen daarbinnen**; waar bestaat inhoudelijke overlap, is creativiteit mogelijk in het leggen

¹ Peter Ros en Albin Hunia, *Kansen EU-fondsen en Programma naar een Rijke Waddenzee: beknopte verkenning* (RVO, 2020).

van verbindingen of vinden we geschikte cofinancieringsstromen voor kennis, beleids- of organisatorische vraagstukken?

3. Het beïnvloeden van de Nederlandse invulling van Europese programma's door **het informeren van relevante subsidiecoördinatoren en adviseurs**: waar kunnen we Waddenopgaven beter laten aansluiten op de Nederlandse invulling van Europese programma's?

Deze drie doelstellingen zijn visueel weergegeven in **Figuur 1**. Hierbij moet gesteld worden dat **de nadruk in dit proces ligt op de komende programmaperiode**, en dus doelstellingen twee en drie. De formulering van lessons learned zijn 'slechts' een interessante bijvangst. Ook is een belangrijk uitgangspunt dat, kijkende naar de komende programmaperiode, we als PRW voorwerk doen in een vroeg stadium van deze cofinancieringsstromen. Concrete subsidiehaakjes liggen in de toekomst.

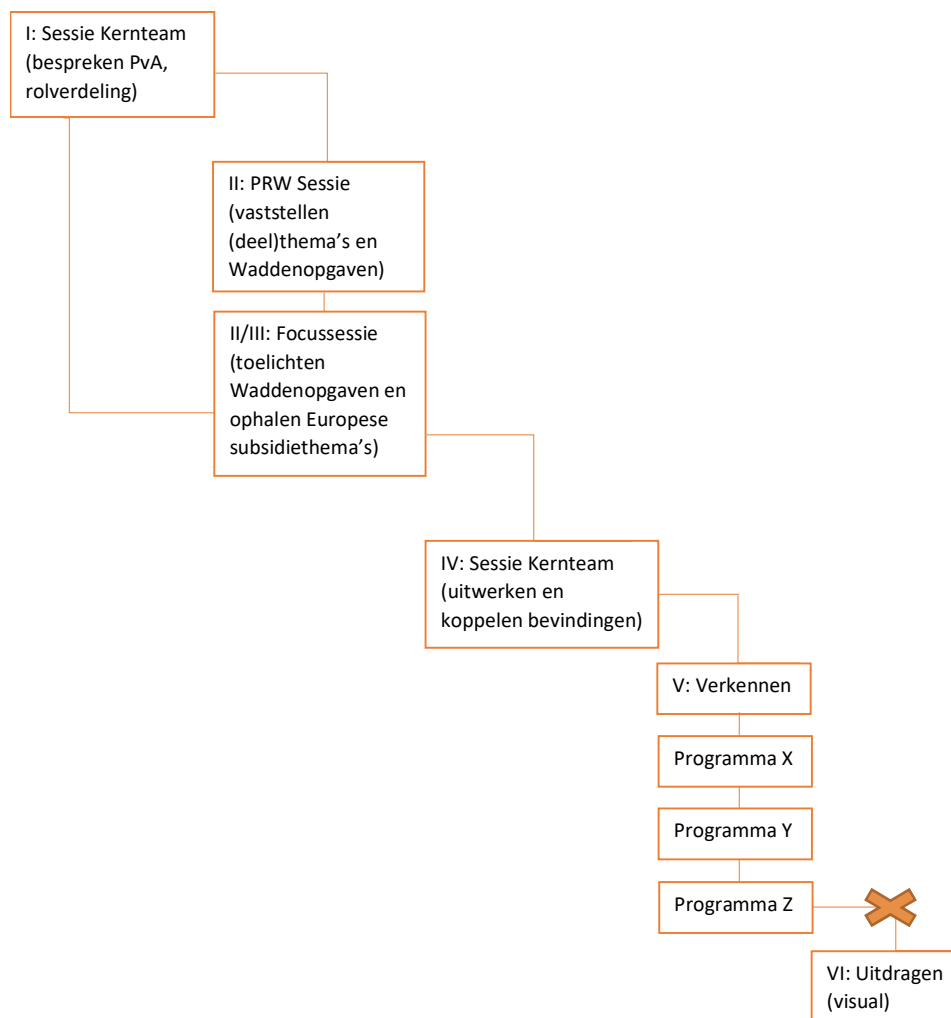

Figuur 1: een visuele weergave van het PRW vrije ruimte proces of EU fondsen

In dit proces volgen we een ontwikkelaanpak. In **Figuur 2** zien we daarvan een visuele uitwerking. Op basis hiervan zijn de volgende activiteiten ondernomen:

1. Bijeenkomst 'kernteam' EU: op 13 februari is het PRW/RVO-team bijeengekomen om het proces te bespreken en een PvA vast te stellen.

2. Interne PRW sessie: op 11 maart zijn met behulp van enkele PRW'ers relevante opgaven in het Waddengebied verkend. Leidend daarbij waren opgaven waar zich niet alleen financiële behoeftes bevonden, maar waar er ook behoefte is aan agendering, kennis, een netwerk van partijen en/of internationale samenwerking.
3. Externe sessie: op 16 april is het PRW-RVO team in gesprek gegaan met enkele externe betrokkenen in dit proces, vanuit de Waddenprovincies, Bureau Brussel van de Rijkswaterstaat en Wadden Werelderfgoed. Doel van de sessie was deze partijen kennis te laten maken met enkele majeure Waddenopgaven in relatie tot de PRW acties op de komende Europese programmaperiode.

Figuur 2: een conceptuele uitwerking van de gevolgde ontwikkelaanpak

4. 'Bilaterale' afstemming tussen PRW en betrokken partijen n.a.v. de eerste externe sessie, waarin bewustwording van elkaars netwerk en eventuele vervolgstappen centraal stonden
5. Tweede externe sessie: op 2 juni is samen met Bureau Brussel van de Rijkswaterstaat, Waddenprovincies en Wadden Werelderfgoed een vervolg gegeven aan de externe sessie. Centraal stonden mijn onderzoeksresultaten en een PRW voorstel voor een informele subsidiehub, waarover meer in deze rapportage.
6. Verdiepende sessies mobiliteit en randen van het wad: na de zomer (Q3-2020/Q1-2021) zullen twee verdiepende sessies voorbereid worden om te filteren op interessante inhoudelijke haakjes waarop ingezet kan worden in de komende Europese programmaperiode.

Bovenstaande stappen zijn belangrijke organisatorische ankers in dit PRW proces. Methodisch gezien is de hier gepresenteerde informatie opgehaald aan de hand van interviews met betrokkenen bij Wadden opgaven (PWR) of EU fondsen (veelal RVO) en desk research.

Als eindresultaat van dit proces wordt gedacht aan een **visual**, waarin de gevonden koppelingen tussen opgaven in het Waddengebied en prioritaire thema's van EU programma's grafisch in beeld worden gebracht, bijvoorbeeld een verdiepende weergave van [Figuur 1](#). De visual is vooral een eerste inzet voor een breed publiek en in geen geval dekkend voor alle details die we op tafel halen of nog afwezig zijn. De programmakaders zijn immers nog in de maak en worden de komende tijd verder uitgewerkt.

Daarnaast is het uiterst belangrijk dat er een plan de campagne komt voor de **opvolging** van dit proces. Het is niet de aard van PRW om actief bij te gaan dragen aan Europese projectontwikkeling. De huidige programmaperiode van het PRW loopt tot 2022.² Verzilvering van de gevonden koppelkansen in dit proces vereist (meerdere) aan de Wadden gelieerde organisaties, die projectpartijen aan kunnen blijven jagen en kansen blijven signaleren. Dat is ook het advies – en de zorg – vanuit de RVO. Dat sluit natuurlijk niet uit dat PRW'ers, zich bevindende in een groot en divers Waddennetwerk en geladen met de bevindingen uit dit proces, kansen kunnen signaleren voor Europese cofinanciering, bijvoorbeeld met eerdergenoemde visual 'onder de arm'.

Overigens is het goed te benadrukken dat PRW, zoals op al haar bezigheden, hier zaken in kaart brengt voor het gebied en partijen in het gebied. PRW gaat niet zelf aanvragen doen of deelnemen in EU projecten, dat is niet de aard of het doel van het programma.

² Waarbij de rol van PRW, tussen beleid en beheer, voor een veerkrachtig ecosysteem waar duurzaam medegebruik mogelijk is, ook in de toekomst uiterst relevant blijft.

In deze rapportage leest u het volgende:

- Lessons learned voor de komende Europese programmaperiode
- Een beknopt overzicht van enkele relevante Europese ontwikkelingen
- Een analyse van de koppelkansen tussen Waddenopgaven en doelen van EU fondsenprogramma's
- Toevoegingen op de WaddensubsidieHUB

Lessons Learned

Geleerde lessen liggen niet in het verleden, maar moeten als het ware getrokken worden. De Europese programmaperiodes zijn verschillende fondsenperiodes met mogelijk andere kansen, maar wezenlijke veranderingen zullen niet plaatsvinden in hoe deze fondsenprogramma's geoperationaliseerd worden. Dat maakt het trekken van geleerde lessen uit de huidige en eerdere programmaperiodes relevant. Hieronder vindt u enkele lessons learned.

Informatieverstrekking en betrokken partijen

Informatie over Europese programma's is beschikbaar vanuit een zeer ruim aanbod aan partijen;

Informatievoorziening over Europese programma's is op geen enkele wijze gecentraliseerd. Informatie is op te halen via diverse overheidspartijen (Rijk, provincies), maar ook uit aan de overheid gelieerde partijen (RVO, Bureau Brussel Rijkswaterstaat, Eems-Dollard Regio). Daarnaast heeft de EU zijn eigen informerende kanalen, bijvoorbeeld middels Europe Direct. Ook is er een ruim aanbod van (private) consultants die kansen in kaart brengen in Europese programma's en waar mogelijk zelfs helpen met de aanvraag en begeleiding hiervan. Informatie uit deze verschillende kanalen kan soms tegenstrijdig zijn, zeker waar deze informatie gebaseerd is op verschillende ervaringen met Europese programma's.

Informerende en begeleidende fondsenpartijen bekijken Europese fondsen veelal vanuit die programma's waar zij ervaring mee hebben

Europese fondsenprogramma's, zoals LIFE en INTERREG, vereisen veel tijd en inzet om subsidiehaakjes te vinden, voorstellen te maken en projecten te begeleiden. Dat is terecht een voltijd taak. Dat maakt wel dat veel informerende en begeleidende partijen Europese programma's vooral aanvliegen vanuit de ervaring die zij hebben met een beperkt aantal fondsen, zowel in het verstrekken van informatie daarover als het begeleiden van aanvragen en projecten. Vanaf het niveau van één fonds of enkele fondsen is er veel inzicht, kennis en ervaring, maar soms mist er een strategie voor Europese programma's als een geheel aan kansen en mogelijkheden.³

³ Daarmee is niet gezegd dat informerende/begeleide partijen altijd 'maar' vanuit een of twee fondsen beredeneren. Uit gesprekken met Bureau Brussel van de Rijkswaterstaat bleek dat er daar kennis is van een zestal fondsen, die daarnaast ook nog eens de belangrijkste zijn voor het Waddengebied. Het PRW/RVO team verkent, daarentegen, momenteel ongeveer twaalf tot veertien fondsen. Ook valt op dat individuele consultants hier vaak beter in slagen, en rijkspartijen kennis van fondsen verdelen over medewerkers in de organisatie als geheel (RVO is daarvan het meest duidelijke voorbeeld).

De meeste partijen met kennis van of ervaring in EU fondsenprogramma's zijn sterk uitvoerings- en projectgericht

Veel partijen met inzet op EU fondsenprogramma's leggen het accent van hun werkzaamheden op het inbedden van inhoudelijke ideeën in enkele EU fondsenprogramma's middels projectaanvragen en begeleiding. Daarmee is de werkwijze van de meeste organisaties die inzetten op EU fondsen sterk projectgericht, vaak bekeken vanuit de fondsenprogramma's waar ervaring mee is. Vanuit de RVO is gewezen op de noodzaak hiervan. EU fondsenprogramma's vereisen blijvende inzet en scherpheid op projecten, anders is het risico te verzanden in 'praatclubjes' waarin uiteindelijk niet scherp genoeg naar de relevante projectmatige doorvertaling gekeken wordt.⁴

Hoewel daarmee de inzet op relevante projecten gewaarborgd blijft, is wel de vraag wat projectgericht denken doet met enig strategisch holisme. Het is fijn als we straks de doorvertaling naar projecten kunnen maken, maar hoe zorgen we ervoor dat we over zes jaar, ten einde van de komende fondsenperiode, ook effectief gebruik maken van fondsen vanuit opgaven in de Wadden bezien? Projectmatige doorvertaling is nodig, maar moet daarin geen achilleshiel worden. Ook strategische, dus een fondsen-brede 7-jarige visie, is nodig. Daarvoor is deze rapportage een aanzet.

Aanvraag Europese programma's

Creativiteit is belangrijk bij aanvragen

Hier benadruk ik wat ook al is aangegeven in de RVO rapportage: als Waddenthema's niet onmiddellijk lijken te passen, is creatieve herformulering vaak alsnog mogelijk.

Transitiethema's in het waddengebied zijn daar ook uitermate geschikt voor. Bijvoorbeeld:

- Keten rondom de garnaal. Stel: we willen een project waarin garnalenvissers korven gaan gebruiken in plaats van netten. Daarin kan het element 'visser' en 'duurzaam vissen' benadrukt worden (INTERREG/EMVAF), maar ook de daardoor uitblijvende bodemberoering (LIFE?) of het MKB-element (EFRO)
- Green Shipping: is een groene kijk op verbinding en bereikbaarheid (INTERREG) maar kan ook nadruk gelegd worden op het uitblijven van emissies en tegengaan van wadbodemberoering (EFRO/LIFE)

Wel moet hierin een onderscheid gemaakt worden tussen fondsenprogramma's. Fondsen die flexibele Europese kaders en nationale/regionale invullingen van kaders hebben, maken mogelijk dat er ook ruimschoots met deze creativiteit gewerkt kan worden. In fondsenprogramma's met sterke Europese, nationale of regionale kaders waarin de

⁴ Ros en Hunia, 2020.

uiteindelijke cofinanciering meer weg heeft van subsidieverstrekking, zoals veel calls in de maritieme fondsen, is beduidend minder ruimte voor deze creativiteit.

Pilot-oproep: Bioscopen als innovatiehubs voor de lokale gemeenschap

De Europese Commissie heeft een pilot-oproep gepubliceerd met de titel 'Bioscopen als innovatiehubs voor de lokale gemeenschap'. De oproep heeft als doel innovatieve culturele centra rondom bioscopen te creëren, met name in gebieden waar de culturele infrastructuur beperkt is en waar de Covid 19-crisis een zeer sterke impact heeft gehad. De deadline voor indiening is **7 augustus 2020**. [Lees meer ...](#)

Figuur 3: een voorbeeld van creatief omdenken, bioscopen als innovatiehubs in relatie tot de regio

Aanvragen voor projecten binnen Europese programma's hebben te weinig zin als hier alleen cofinanciering centraal staat

Ook hier ondersteun ik wat al eerder aangegeven is door RVO. Aanvragen die alleen gestoeld zijn op het vergaren van cofinanciering hebben te weinig zin. Bij Europese projecten ligt het voordeel ook, en misschien zelfs vooral, bij (1) agendering van het probleem bij beleidsmakers en bestuurders (2) het onderhouden en/of creëren van een netwerk van stakeholders in projectvorm, (3) de mogelijkheid regionale kennis-, beleids- en/of organisatorische vraagstukken te verkennen, beter te begrijpen of hieraan een andere relevante bijdrage leveren, (4) het opzoeken van internationale samenwerking en (5) door trots uit te dragen of relevante lessen te delen of tot ons te nemen.

Europese programma's

Er is een historische spanning tussen integrale opgaven enerzijds en sectorale fondsenkaders anderzijds. Deze spanning is aan verandering onderhevig

De grote Europese fondsenprogramma's, zoals die binnen de Europese Economische Gemeenschap (EEG) zijn ontstaan, vormgegeven en uitgebreid in de loop van zijn bestaan, worden van oorsprong gekenmerkt door scherpe sectorale verdelingen. Een fondsenprogramma is gericht op landbouw of regionale samenwerking of visserij. Vanuit

de opgaven bekeken, bijvoorbeeld die in het Waddengebied, kan de vraag worden gesteld of dit een juiste benadering is geweest en ieder geval of dit niet schuurt met de inhoud. Opgaven zijn complex en systemisch met elkaar verweven. Opgaven, zoals die in het Waddengebied, gaan niet alleen dwars door landsgrenzen, maar ook door economische sectoren, beleidskaders, natuurgebieden en landbouwgronden. De realiteit van deze opgaven is alleen te begrijpen als integraal geheel. Daarmee raken deze Europese programma's niet alleen een veel diepere probleemstelling in beleid, maar ook sociale wetenschap: effectieve middelen creëren betekent abstraheren, maar wanneer neem je te veel afstand van de realiteit van de vraagstukken die je hoopt te beïnvloeden?

Een trend die verkend is met prof. Maarten Duijvendak van de RUG en dr. Marijn Molema (RUG/Fries Sociaal Planbureau) is hoe het in Nederlandse beleidskaders steeds hipper wordt om vanuit integrale opgaven beleid te maken. Dit zien we ook tot op zekere hoogte terugkomen op Europees niveau. Programma's zijn sectoraal georganiseerd, maar binnen deze programma's komt er steeds meer aandacht voor vraagstukken die inherent integraal en complex zijn, zoals klimaatverandering. Er is dus sprake van een zeker groeiend sectoraal integraliteitsbesef: vanuit hun eigen eilandjes worden fondsen integraler, maar in te weinig synergie met elkaar (zie Figuur 4). Deze ontwikkeling op beleidsniveau kan goed uit gaan pakken voor vraagstukken in het Waddengebied, die gekenmerkt worden door een verbondenheid van verschillende problemen en een integrale blik vereisen.

*Figuur 4 Bovenstaande afbeelding komt uit een promotiefilmpje van een Europees fonds. Wie zou zonder hulp kunnen vaststellen of het hier om INTERREG, EFRO, POP, CEF of DEP gaat?: 'In an era where we try to promote diversified economies, in which there is a role also for our **rural** and **remote** regions, it is highly important that they are **connected**, if Europe is to lead in areas where it shows real promise (..) to enable a genuine market of **digital** services'.⁵*

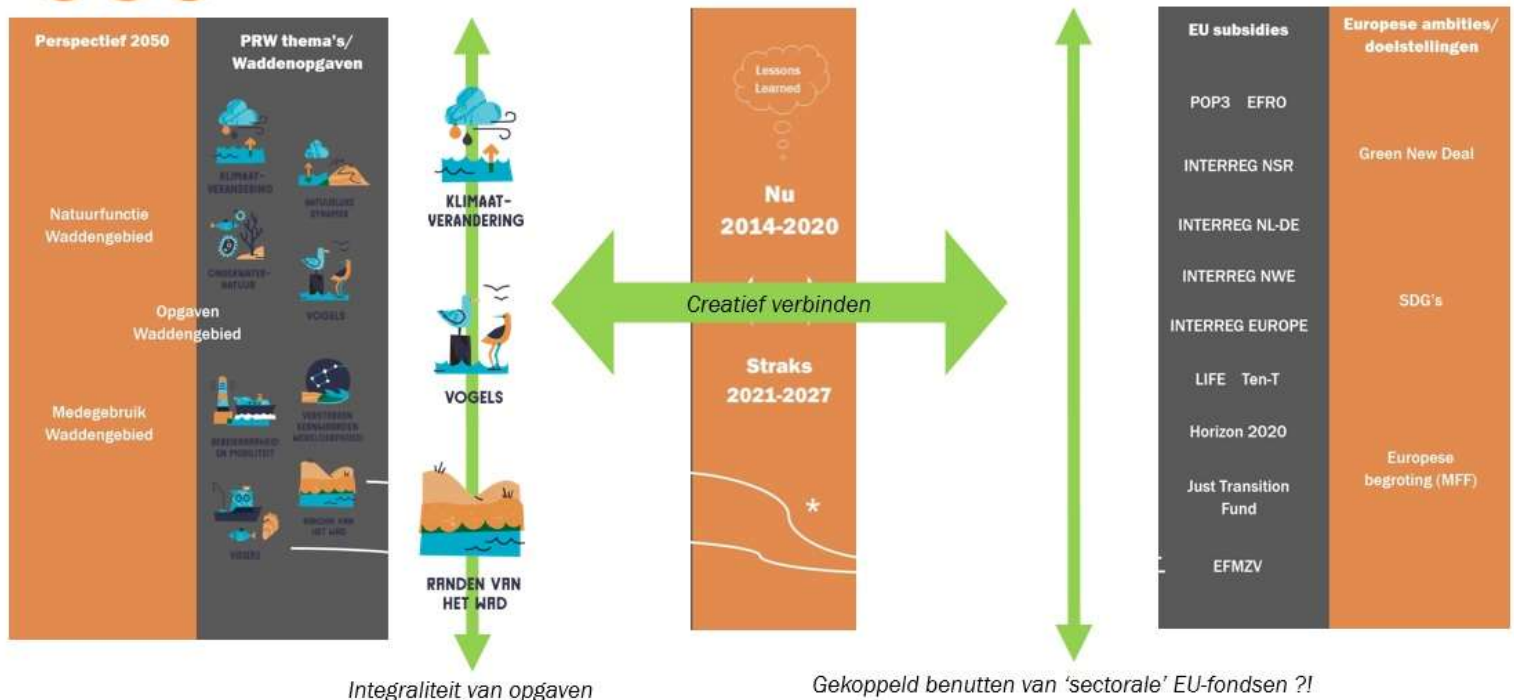
⁵ En het gaat hier om het infrastructurele fondsenprogramma CEF (!).

De Europese programma's worden gekenmerkt door zowel sterke overeenkomsten als verschillen

Er bestaat een groot aantal aan Europese programma's, die elk gekenmerkt worden door eigen doelstellingen, inhoudelijke prioriteiten, mate van betrokkenheid bij kennis-, beleids- en organisatorische vraagstukken en vormeisen. Dat maakt strategische keuzes mogelijk: sommige fondsen sluiten beter aan bij bepaalde Waddenopgaven dan andere. Een klimaatfonds is interessanter dan een veiligheidsfonds.

Gelet op bovengenoemde is de inhoudelijke overlap tussen fondsen minstens net zo interessant. Hoe kiezen we tussen vier fondsen die elk commitment hebben op regionale ontwikkeling of milieu? Die complexiteit is er nu eenmaal, maar is ook een middel om strategisch te kiezen. Voor één milieupogave is er niet slechts één loket, maar kan op de inhoud aangesloten worden bij verscheidene integrale doelstellingen van fondsenprogramma's, waar nodig gestimuleerd door eerdergenoemde creatiever herformulering waar Waddenopgaven zich toch al goed voor leenden. Strategisch bezien krijg je dan zo iets als te zien is in [Figuur 5](#).

Integraal gebiedsgericht, creatief verbonden & gekoppeld benutten ?!

Figuur 5 strategisch kijken naar opgaven, fondsenprogramma's en de verbinding daartussen

Niet alleen de inhoud en thematische prioriteiten van Europese programma's zijn relevant, ook de vorm.

Soms lijkt inhoud van fondsen zo op elkaar dat er alleen op de inhoud moeilijk een onderscheid gemaakt lijkt te kunnen worden. Zo hebben de meeste Europese programma's wel (sub-)haakjes die met verduurzaming te maken hebben. Alleen op inhoud kom je daarin niet altijd verder. Gaan we met mobiliteitsvraagstukken naar 'Green Transport and Mobility' (INTERREG NSR), 'Low Carbon' (INTERREG NWE), 'Societal Challenges' (Horizon) of 'efficiënter maken transportsysteem' (CEF/TEN-T)?⁶ Strategisch en integraal kijken, zoals hier uiteengezet, helpt met kiezen.

Daarnaast is niet alleen de inhoud, maar ook verschillen in de vorm van fondsen zeer relevant. Sommige fondsen houden zich met name met kennisvragen bezig (Horizon), beleid (INTERREG Europe) of leggen de nadruk op projecten met concrete resultaten (INTERREG NWE/LIFE). Wel moet rekening worden gehouden met de flexibiliteit van programma's. Zo bleek uit gesprekken met RVO adviseurs dat flyway monitoring in LIFE niet concreet genoeg is, maar in INTERREG NWE niet uitgesloten is.

Kijken naar verschillen in de vorm van fondsen betekent ook het stellen van hele concrete vragen. Zo kan het verschil tussen een project in INTERREG NSR of NWE het volgende zijn: willen we met Fransen of Denen samenwerken? Als Denen niet vissen in de Waddenzee maar de Duitsers wel, dan is INTERREG NL-DE een logischer vetrekpunt dan INTERREG NSR. Op deze wijze zijn verschillen in vorm tussen Europese programma's minstens net zo relevant als de inhoud.

Zoek de synergie met regionale en landelijke fondsenprogramma's.

In dit PRW proces onderzoeken we de relevantie van Europese fondsenprogramma's voor het Waddengebied. Dat sluit in geen geval uit dat regionale fondsenprogramma's, zoals het Waddenfonds en IKW, en nationale programma's, zoals Regio- en Green Deals, ook zeer interessante cofinancieringsinstrumenten zijn voor het gebied die zeker verkend moeten worden.

Regionale, nationale en Europese cofinancieringstromen hoeven daarnaast niet alleen in tegenstelling tot elkaar gezien te worden. In de eerste plaats hebben sommige Europese fondsenprogramma's, qua vorm en inhoud, meer overeenkomsten met regionale en nationale programma's dan andere Europese fondsen. Zo heeft een EFMZV meer weg van de maritieme kanten van een Waddenfonds dan Horizon. Daarnaast is mijn advies open te blijven, en verder te verkennen, hoe regionale, nationale en Europese

⁶ Genoemde haakjes zijn hier gebaseerd op de nu lopende programmaperiode.

cofinancieringsstromen in synergie met elkaar gebruikt kunnen worden ten bate van het gebied, wellicht zelfs op projectniveau.

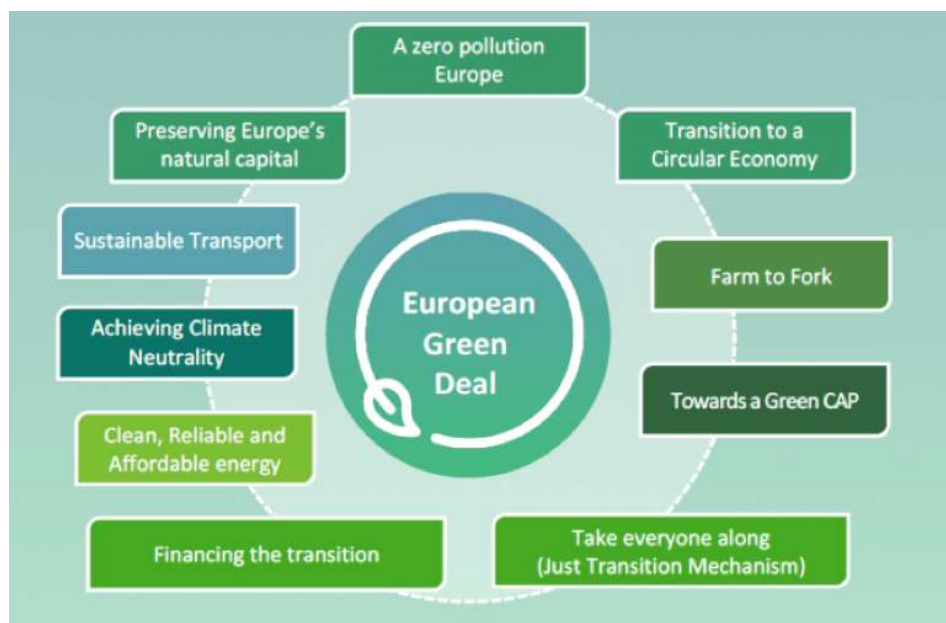
Relevante Europese ontwikkelingen

Doelstelling twee van de PRW inzet op EU fondsen, het maken van **verbindingen tussen prioritaire opgaven in het Waddengebied met thematische doelstellingen van Europese programma's**, kan eigenlijk op twee manieren worden opgevat. Enerzijds kan dit gezien worden als de wijze waarop opgaven in het Waddengebied zich verhouden tot daadwerkelijke Europese fondsenprogramma's (dus in [Figuur 1](#) de tweede kolom van rechts), daarover meer in het volgende hoofdstuk.

Anderzijds kan dit ook opgevat worden als de manier waarop opgaven in het Waddengebied zich verhouden tot grotere Europese doelstellingen, die als het ware boven de Europese fondsenprogramma's hangen (dus de meest rechter kolom). In dit hoofdstuk worden kort enkele van deze brede doelstellingen besproken.

De Europese Green Deal

De GD is een pakket voorstellen van de Von der Leyen commissie om de inzet op klimaat en duurzaamheid te vergroten. Het is daarmee de Europese tegenhanger van de in de V.S. geïntroduceerde Green New Deal. Hiermee wil de EC niet alleen beleid en beheer in Europa verbeteren, maar ook een signaal afgeven: de beuk erin, doorpakken! De volgende visual geeft de subdoelen van de GD goed weer, afkomstig van de EC:

Figuur 6: de Europese Green Deal in het kort

Wat we dus zien is een EC die zich bijna in PRW stijl met klimaat en duurzaamheid gaat bezighouden, binnen thema's als circulaire economie, renovatie en 'nul-uitstoot en toxic free environment' en de zeer goed aansluitende thema's 'vergrootte klimaatambities 2030/2050', 'preservatie en restauratie biodiversiteit', 'duurzame voedselketens' en 'smart mobility'. Het is niet moeilijk te zien hoe dit vrijwel naadloos aansluit op ambities en opgaven in het Waddengebied. Eerdere commissies hadden ook al dergelijke ambities, maar dit is voor het eerst dat een dergelijke accentverzwaring gepaard gaat met een coherent pakket aan maatregelen.⁷

Europese fondsenprogramma's zijn voor de EC instrumenten om bovenstaande doelen te bewerkstelligen. Wat we dus als partijen in het Waddengebied moeten doen om het gebruik van deze programma's te maximaliseren, is om het Waddengebied te positioneren in deze grote Europese discussies, te framen als proeftuin en laboratorium voor grote Europese ideeën en te presenteren als weg waarlangs deze doelstellingen concreet behaald kunnen worden. Dat vraagt een slimme regionale organisatievorm die een dergelijke synergie weet vast te houden over de gehele komende Europese programmaperiode (2021-2027).

Natuurfilosofie en keuzemomenten

In de visual blijft het kopje 'and leaving no one behind' enigszins onderbelicht, maar dit is een elementair onderdeel van de GD. Het nieuw in het leven geroepen **Just Transition Mechanism** staat namelijk bijna helemaal in het teken van inclusiviteit en gelijkheid en het voorkomen van benadeling van groepen mensen door nieuw klimaat en milieubeleid. Dat is de factor 'just' van het Just Transition Fund. Dat betekent ook dat met de komst van de Von der Leyen commissie er veel nieuwe aandacht is voor doelstellingen op klimaat, milieu en duurzaamheid in relatie tot de mens.

Samen met betrokken PRW'ers is vastgesteld dat de grootste financiële en kennisleemtes zich bevinden in opgaven op klimaat, milieu en duurzaamheid in relatie tot de natuur. Voor de mens is *relatief* veel aandacht, voor de natuur in mindere mate hoewel groeiende, waardoor daar de behoefte aan acties het grootst is. Dit geldt zeer zeker voor alle opgaven in het kader van klimaat.⁸

Dit toepassende op Europese fondsenwerving vinden we dus, in theorie tenminste, een belangrijke keuzemomenten. Binnen de Europese kaders, waar we aan willen sluiten, is relatief veel ruimte voor opgaven en de mens. Binnen de Europese kaders is relatief minder

⁷ Kijk voor meer informatie over de GD ook naar https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl.

⁸ Waarbij ook gesteld mag worden dat geïnterviewde personen die niet verbonden zijn aan PRW, niet per se die observatie delen.

aandacht voor opgaven en de natuur, maar daar liggen, vanuit onze kennis van de Wadden bekeken, de opgaven die tot dusver de minste aandacht krijgen. Moeten we dan inzetten op Waddenopgaven en de mens, waddenopgaven en de natuur of allebei?

Dat hangt volledig af, mijns inziens, van welke partijen in wat voor werkvorm aan de slag gaan met Wadden opgaven in de nieuwe programmaperiode (zie daarvoor hoofdstuk 5). **Als de organisatievorm effectief en breed genoeg is, dan kunnen we inzetten op fondsen die gericht zijn op zowel natuur en de mens.** Als dat niet het geval is, en slechts actie kunnen ondernemen op een beperkt aantal opgaven, dan staan we wel voor een keuzes.

Multi-Annual Financial Framework (MFF)

Op het moment van schrijven zijn de onderhandelingen rondom het MFF nog aan de gang. Het MFF is de Europese meerjarenbegroting voor een periode van zeven jaar. Het vaststellen van een MFF is altijd een klus, en dit jaar komen daar ook nog eens de Brexit en COVID-19 crisis overheen. Dat dit iets met het MFF gaat doen voor 2021-2027 is zeker, wat dat gaat zijn weten we nu niet.

Het feit dat de onderhandelingen stroef verlopen, en gedeeltelijk stilliggen of langer duren door de coronacrisis, bemoeilijkt het signaleren van Europese subsidiehaakjes. Voorstanders van een ruimere begroting grijpen de crisis wellicht aan als reden het budget voor de komende zeven jaar te vergroten, want de crisis mag niet Europese ambities, zoals de GD, in gevaar brengen. Tegenstanders van een ruimere begroting wijzen wellicht op het feit dat door een komende recessie er vanwege deze omstandigheden geen ruimte is voor een ambitieuzere Commissie. Tussen die twee polen zal een compromis gevonden moeten worden waar we op dit moment (zomer 2020) te weinig zicht op hebben.

Sustainable Development Goals (SDG's) strategie

De SDG's zijn de in VN-verband opgestelde doelen voor een betere wereld, waaronder klimaat- en omgevingsdoelen. In de verhoudingen tussen EU en VN wil de EC natuurlijk niet de indruk wekken dat de SDG's als beleidsinstrument over de schutting gegooid gaan worden en slechts met eigen GD-kaders gaat werken. Daarom werkt de EC momenteel aan een nieuwe SDG-strategie.

Inhoudelijk is er geen enkel noemenswaardig verschil te benoemen tussen GD-doelen en klimaat/milieu geladen SDG's. Wellicht kan dat wel vertaald worden naar de Europese financieringsinstrumenten. Een Europese adviesgroep SDG's komt wellicht volgend jaar tot de conclusie dat een juiste VN/SDG strategie behelst dat er wat Horizon en LIFE calls worden opgesteld in het kader van SDG's. Dat is niet uit te sluiten. Wellicht betekent dat ook dat aanvragen die de juiste SDG's benoemen één streepje voor krijgen.

De SDG-strategie is nog niet volledig geschreven, gepubliceerd en dus fluïde. Zolang er geen SDG-strategie op tafel ligt hebben we als Waddengebied weinig om rekening mee te houden, maar aangezien met de Green Deal bijna identieke doelen nagestreefd worden zal reflectie over de verhouding daartussen weinig opleveren.⁹

⁹ Zie hiervoor ook https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development-0_en.

Farm to Fork strategie

In het kader van de Green Deal is een Farm to Fork strategie gepubliceerd door de EC, waarin ingezet wordt op de verduurzaming en betaalbaarheid van een duurzame Europese voedselketen. Kernbegrippen zijn een verminderde klimatologische footprint, wereldwijde transitie, nieuwe kansen en 'resilience' (lees: veerkrachtigheid)

Dit komt neer op het belang van de vermindering van uitstoot, verbeteren van biologische productie, etc. en het betaalbaar maken/houden hiervan. Om deze strategie te implementeren worden enkele aanpassingen gedaan in regelgeving. Daarnaast worden enkele cofinancieringsinstrumenten geladen met de doelen van deze strategie, in het bijzonder de opvolger van POP3, EMVAF en het EFRO.

Daarnaast is het interessant te vermelden, hoewel de naam van de strategie anders doet geloven, dat er naast het boerenbedrijf er ook naar de visserij en aquacultuur gekeken wordt. Interessante haakjes uit de strategie zijn bijvoorbeeld: 'sustainable fish and seafood production', 'farmed fish and seafood' en 'lower carbon print'.¹⁰

Green Deal biodiversiteitsstrategie

In het kader van de Europese Green Deal doet de EU een nieuwe biodiversiteitsstrategie uit.¹¹ Enkele interessante actiepunten, met het oog op relevante Waddenthema's, zijn de realisatie en beheer van het N2000 netwerk, verbetering van monitoring en verslaggeving, kennis van ecosystemen verbeteren, nadelige effecten op soorten elimineren, beheer van beviste bestanden verbeteren en het toespitsten van plattelandsontwikkelingsbeleid op biodiversiteit.

¹⁰ Zie voor meer informatie ook https://ec.europa.eu/food/farm2fork_en.

¹¹ Zie voor meer informatie ook https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_nl.

Implicaties COVID-19

Om de crisis te lijf gegaan, versoepelt de EC niet alleen allerlei begrotings- en financiële regels, ook zijn er enkele steunpakketten in de maak en is het niet uitgesloten dat cofinancieringsinstrumenten deels geladen gaan worden met aan de crisis gerelateerde gebeurtenissen.

Voor de commissie is het dilemma dat op de korte termijn de crisis, en de daaropvolgende recessie, ingedekt moet worden, maar dat er op de lange termijn grote ambities liggen, zoals hierboven gedeeltelijk beschreven is. Dat is een moeilijke balans waarvan de invulling in beleid en fondsen nu nog onduidelijk is. We weten niet of corona zekere klimaatambities van de commissie om zeep gaan halen. Dit is afhankelijk van politieke wil en de zich verder ontwikkelende MFF onderhandelingen. Uit recent handelen van de Europese Commissie, bijvoorbeeld door het uitbrengen van de Farm-to-Fork (F2F) en biodiversiteitsstrategie, poogt de EC in ieder geval elke twijfel over het wel of niet inperken van de GD door corona te elimineren.

Wat we in de laatste calls van deze periode al zien is dat de laatste call van het LIFE-fonds wordt opengesteld voor corona-gerelateerde klimaat en milieuzaken, maar het kan niet gezegd worden dat corona deze call heeft overgenomen. Het is hoogstens een inhoudelijke opening zonder dat het de aanvraag van een partij veel sterker maakt. Dat kan een voorbode zijn van wat gaat komen, maar veel is nog onduidelijk.

Verbinding Waddenopgaven en EU

De zojuist besproken lessons learned fungeren als *basic assumptions* op basis waarvan koppelingen tussen opgaven in het Waddengebied en prioritaire thema's van Europese programma's kunnen worden gezocht en gemaakt. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mate waarin nu al koppelingen gemaakt kunnen worden. Daarin is het elementair om te begrijpen dat we ons in een vroegtijdig stadium van de komende fondsenperiode bevinden en dat het hier dus gaat om (on)waarschijnlijkheden in plaats van al aan te wijzen concrete subsidiehaken.

Verhouding lokale, nationale en Europese cofinanciering

Inhoudelijke overlap tussen prioritaire thema's van fondsen vindt niet alleen plaats in de Europese programmakaders, maar ook tussen thematische doelen van lokale, nationale en Europese fondsen. Daarbij kan voor het Waddengebied gedacht worden aan cofinancieringsmogelijkheden als het Waddenfonds en Investeringskader Wadden (IKW) op lokaal niveau en Regiodeals en Green Deals op nationaal niveau. Desalniettemin kan een strategische onderverdeling gemaakt worden tussen deze fondsen op basis van fasering en scope. Daarbij is het wel noodzakelijk in acht te nemen dat deze vormen van cofinanciering (lokaal, nationaal en Europees) op bepaalde punten verschillen, maar minstens net zo veel overeenkomsten bevatten.

- Lokale fondsen (Waddenfonds/IKW/Samen voor Biodiversiteit Innovatiefonds) inzetten voor;
 1. projecten waarbij (co)financiering de belangrijkste motivatie is en;
 2. projecten met een beperkt geografisch karakter¹²
 - bijvoorbeeld: stel dat er over enkele jaren een groep initiatiefnemers naar aanleiding van de 'Wad zie jij' campagne een oud appartementencomplex op Terschelling opnieuw in wil gaan zetten als jongerencentrum. Inhoudelijk is daarvoor wellicht ruimte in Europese fondsen, maar het is effectiever dan gebruik te maken van lokale fondsen, bijvoorbeeld een Budget Lokale Innovaties (Waddenfonds).

¹² Lees: *als* er projecten zijn waarbij het geografische karakter beperkt is, *dan* is lokale (co)financiering vanzelfsprekender dan andere cofinancieringsvormen. Dit wil dus niet zeggen dat alle projecten uit lokale (co)financiering van een beperkt geografisch karakter zijn.

- Landelijke ‘fondsen’ (Regiodeals/Green Deals/Subsidie Natuurbeheer SNL) inzetten voor;
 1. projecten zonder beduidend grensoverschrijdend karakter en;
 2. projecten waarbij niet cofinanciering, maar veranderingen in beleid en samenwerking een belangrijke motivatie is voor een project.
 - Het is interessant om op te merken (met beperkte kennis van nationale cofinanciering omdat hier procesmatig gezien niet de focus lag) dat het doel van programma’s als Regiodeals en Green Deals voor een zeker deel ligt op knooppunten in het beleid, maar dat bij projectaanvragers dit streven lang niet altijd wordt gedeeld.

- Europese fondsen inzetten voor projecten met;
 1. vraagstukken met een transregionaal of grensoverschrijdend karakter;
 2. agendering van opgaven binnen deelnemende organisaties, bestuurlijk commitment
 3. naast financiële leemtes, zijn er ook leemtes op kennis en/of beleid;
 4. de ruimte om met meerdere en verschillende partijen samen te werken;
 5. ruimte voor internationale samenwerking en het opbouwen van een netwerk;
 6. cofinancieringsbehoeftes

Mijn advies is om bij lokale fondsen vooral van financieringsbehoeftes uit te gaan, om bij nationale fondsen naast financiering ook voldoende de aansluiting bij knooppunten in het beleid te zoeken en inzet op Europese cofinanciering vooral te reserveren voor projecten die voldoen aan meerdere van de hierboven geschetste kenmerken.

Deze kenmerken zijn in geen geval ‘dekkend’, maar geven enige handvaten aan de hand waarvan onderscheid tussen lokale, nationale en Europese fondsen gemaakt kan worden. Zoals al eerder vermeld is een belangrijke vervolgstap niet alleen het contrast tussen verschillende niveaus van cofinanciering op te zoeken, maar ook de synergie tussen fondsenprogramma’s, waar mogelijk zelfs op projectniveau.

Daarnaast is het belangrijk te begrijpen dat er enkele tientallen zeer diverse Europese fondsenprogramma’s bestaan. Sommige Europese fondsenprogramma’s hebben meer overeenkomsten met bepaalde lokale en nationale cofinancieringsstromen dan andere Europese programma’s. In het Just Transition Fund (JSF) komt wellicht een regeling voor het verduurzamen van gebouwen. Als het JSF ondergebracht wordt onder het EFRO (en dat zou goed kunnen), dan heeft een dergelijke regeling meer gemeenschappelijk met het Budget Lokale Innovaties dan een ‘eredivisieproject’ uit Horizon Europe, waarin de concurrentie moet worden aangegaan met alle Europese topspelers op kennis en innovatie.

Koppelingen Wadden & EU: tussen inhoud en vorm

Eerder werd in deze rapportage het idee gepresenteerd om op basis van de vangst van dit proces een visueel te maken die de relatie tussen het Waddengebied en de EU grafisch in kaart brengt aan de hand van *inhoudelijke aansluitingsmogelijkheden*. Vanuit de lessons learned opgave in dit proces is echter gebleken dat niet alleen inhoudelijke mogelijkheden, maar ook overeenkomsten/verschillen op vorm, reikwijdte en mogelijke partners bepalend zijn voor aansluiting bij Europese programma's.

Het maken van koppelingen tussen opgaven in het Waddengebied en Europese programma's is dus een kwestie van balanceren tussen inhoud en vorm. Om dat te vergemakkelijken ga ik uit van drie mogelijke relaties tussen Waddenopgaven en EU programma's:

1. **Kennisrelaties:** we weten iets niet en willen wel voorzien in een kennisbehoefte.
2. **Beleids- en uitwisselingsrelaties:** we weten misschien iets, maar anderen weten dat wellicht beter; wij weten wellicht iets beter dan een ander; regels kunnen beter aanhaken op hetgeen wat we weten
3. **Uitvoerende relaties:** we weten iets en nu willen we daarop iets organiseren en resultaten zo concreet mogelijk maken

Er bevindt zich een zekere chronologie tussen deze relaties. Aan het begin van een Wadden opgave weten we nog weinig en worden cofinancieringsbehoeftes vooral bepaald door kennisrelaties. In een veel latere fase van een opgave hebben we meer overzicht en weten we beter wat we concreet kunnen doen qua pilots en projecten en worden cofinancieringsbehoeftes vooral bepaald door uitvoerende relaties. Daartussenin bevindt zich een fase op beleid- en uitwisseling waarbij cofinanciering lang niet altijd het meest geschikte instrument is om iets aan de opgave te doen.

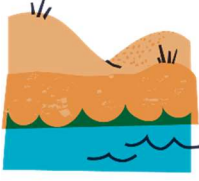

Een dergelijk onderscheid is natuurlijk ietwat kunstmatig. In werkelijkheid wil een consortium wellicht met behulp van een concrete pilot ook voorzien in een kennisbehoefte of iets doen aan de governance van een bepaald vraagstuk. Misschien worden aan de hand van een kennisvraag ook concrete, maatschappelijke resultaten nagestreefd. Waar het hier om gaat is de *mate waarin opgaven zich tot tijdspaden van Europese programma's verhouden*. Daarmee doel ik niet op deadlines van openstellingen, maar het feit dat Europese programma's zich over het algemeen op verschillende fasen richten van vraagstukken richten.

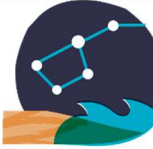
Daarnaast zijn voor de meeste herkende Waddenopgaven meerdere relaties vast te stellen met EU programma's. Voor sommige verkende opgaven is soms zowel een kennis-, beleids- en uitwisselings-, en organisatorische relatie aan te wijzen.

Nu volgt, aan de hand van de tot dusver gevonden Waddenopgaven en daarbij behorende Europese programma's, een uitwerking per relatie.

Kennisrelaties

Bij sommige Waddenopgaven mist met name kennis van een opgave. Dit geldt voor de volgende herkende Waddenopgaven:

PRW thema	Opgave	Vraag/uitwerking
 <p>KLIMAAT- VERANDERING</p>	Temperatuurstijging	Er mist een systemisch onderzoeksprogramma; weten te weinig van het effect op dieren.
 <p>KLIMAAT- VERANDERING</p>	Windkracht en richting	We weten niet goed genoeg welk effect klimaatverandering gaat hebben op windkracht en richting
 <p>NATUURLIJKE DYNAMIEK</p>	Zoneren	Politiek-bestuurlijke vraag: wat is efficiënte politieke besluitvorming rondom zoneringen? Wat kunnen we leren van eerdere keuzes?
 <p>RANDEN VAN HET WRD</p>	Waterhuishouding zout	Moeten we zout water toelaten of daartegen strijden? Hoe bereiden we ons daarop voor?
 <p>VOGELS</p>	Monitoring flyway, early warning systemin	Zenderen dieren, drones, remote sensing (nadruk ligt op onderzoek/verbeteren datastromen)

 <p>ONDERWATER- NATUUR</p>	<p>Monitoring swimway, 'waterway' onderwaternatuur monitoring</p>	<p>Gesloten videonetwerk vissers</p> <p>Nadruk ligt op onderzoek/verbeteren datastromen</p>
 <p>ONDERWATER- NATUUR</p>	<p>Interactieweb invasieve soorten</p>	<p>Welke kennis hebben we daarvan? Wat kunnen we nog te weten komen? Welk risicomangement is nodig?</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Innovatie (ondiepe) scheepvaart</p>	<p>Innovatiebandbreedte in beeld brengen</p> <p>Schepen aanpassen aan dynamische omgeving i.p.v. blijvend ingrijpen</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Buistransport</p>	<p>Is buistransport een efficiënte manier om de eilanden te bevoorraden?</p> <p>Nadruk op kennisleemte van buistransport i.r.t. de Wadden</p>
 <p>VERSTERKEN KERNWAARDEN WERELDERFGOED</p>	<p>Moderne democratie</p>	<p>Bestuurlijke vraag: hoe bereik je toeristen en betrek je die bij besluitvorming?</p>

Bovenstaande opgaven zijn allen opgaven die voornamelijk gekenmerkt worden door een leemte op kennis (1) of is de kennisdimensie van een breder vraagstuk aangestipt (2). Daarmee staan we aan het begin van deze opgaven. Voor dergelijke kennisopgaven kunnen we denken aan de volgende fondsen:

1. **INTERREG (met name NSR en NL-DE):** INTERREG wordt in de komende programmaperiode geladen met prioritaire doelstellingen als een slim, groen en verbonden Europa. INTERREG wordt niet per se in de eerste plaats geassocieerd met kennisvragen, onderzoek en/of wetenschap. Desalniettemin is er ruimte voor kennisvragen bij INTERREG programma's, mits de verbinding met een betekenisvolle gebiedsbijdrage duidelijk genoeg is. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het SaIFar project (NSR), waarin nagedacht wordt over zowel de ontwikkeling als business case van zilte gewassen. De meeste bovengenoemde Waddenthema's hebben die regionale haakjes en zijn daarmee geschikt voor een eventueel INTERREG project, waarbij internationale samenwerking een must is.
2. **EMVAF:** de Europese maritieme fondsen hebben in vorige en huidige programmaperiodes ruimte geboden aan onderzoekssamenwerkingen tussen vissers en wetenschappers.. Zo was een van de subsidiekaders van het EFMZV 'Samenwerkingsprojecten wetenschap en visserij'. Tot dusver hebben we geen reden om te geloven dat deze ruimte gaat verdwijnen in de nieuwe programmaperiode. Wel is er nog het een en ander onduidelijk over hoe de daadwerkelijke thematische subhaken van het EMVAF eruit gaan zien, die zijn nu nog in de maak. Dit zou wellicht ook voor het POP kunnen gaan gelden, mede door de invloed van de Green Deal, maar dat is nu onzeker.
3. **LIFE:** het Europese klimaat- en milieufonds is niet onmogelijk, maar wel enigszins riskant. Enerzijds is LIFE natuurlijk hét klimaat, biodiversiteits- en milieufonds bij uitstek, anderszijds is LIFE sterk gericht op resultaten die zo concreet mogelijk zijn. Bijvoorbeeld: alleen flyway monitoring is niet genoeg, een prioriteit van een call moet ervan verbeteren (bijvoorbeeld: adaptiever klimaat, beter milieu). De mate waarin kennisvragen op klimaat en milieu is daarmee afhankelijk van:
 - de mate waarin kennisvragen geframed kunnen worden als elementaire bouwstenen van Europees klimaat en milieubeleid en;
 - de mate waarin calls binnen LIFE ruimte gaan bieden aan dergelijke kennisvragen, in het bijzonder op biodiversiteit (want: een thema dat belangrijk is voor LIFE, maar waar veel vraagstukken in de Wadden daarin gekenmerkt worden door kennisleemtes)
4. **Horizon Europe:** Horizon is het onderzoeksprogramma van de EU. Sleutelwoorden zijn wetenschap, onderzoek en innovatie. Inhoudelijk is er veel ruimte, van technologie tot gendergelijkheid. Van Horizon moeten we als Waddengebied niet te hoge verwachtingen hebben: het gaat hier om een fondsenprogramma voor de eredivisie van kennis en wetenschap met een gemiddeld slagingspercentage van

ongeveer 10%. Horizon is voor de Wadden alleen interessant als voldaan kan worden aan de volgende twee voorwaarden:

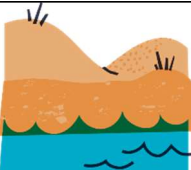
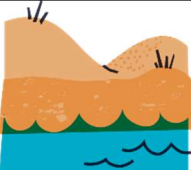

- Er is aansluiting mogelijk bij een consortium van partijen die ervaren zijn in Horizon Europe
- Er is/zijn (een) gebiedspartij(en) in de Wadden met ervaring in Horizon, die bereid zijn een rol te spelen in een Horizon project.

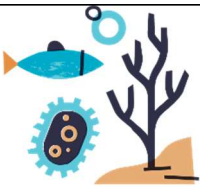
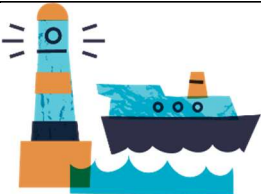

Als aan deze voorwaarden niet voldaan wordt moet vastgesteld worden dat Horizon te high risk, high gain voor het Waddengebied is en er betere alternatieven zijn. Horizon Europe kan wel een motivator zijn om op kennis in het Waddengebied strategischer te gaan samenwerken. Daarmee is Horizon Europe een fondsenprogramma dat serieuze strategische overwegingen op kennis in de Wadden zowel vereist als verder mogelijk kan maken, maar de uitdaging groot is en de kans van slagen klein. Daarnaast kan het volgende gemeld worden

- In de huidige programmaperiode, onder Horizon 2020, is het vaak voorgekomen dat projectaanvragen goede scores kregen, maar er uiteindelijk niet genoeg ruimte was binnen Horizon 2020 om deze projecten te financieren, met als gevolg dat deze projecten 'in de prullenbak' belanden. In Horizon Europe wil men dit anders gaan doen. Projecten die inhoudelijk uitstekend zijn krijgen een Horizon **Seal of Excellence**. Dat wil zeggen, een soort stempel als blijk van goedkeuring. Projecten met een seal die buiten Horizon vallen, zouden makkelijker in Europese structuurfondsen moeten kunnen komen.
 - De seals zijn nieuw en er is nog veel onduidelijk. Enkele RVO'ers wezen op het feit dat bij gebrek aan toepassing (tot dusver) dit de aandacht niet mag afleiden van de kwaliteit van een projectaanvraag, waar geslaagde cofinanciering uiteindelijk mee valt of staat.

Beleids- en uitwisselingsrelaties

Hier gaat het om Waddenopgaven waar we al beperkte inzichten zijn, maar er behoefte is deze inzichten te toetsen met kennis van anderen, best practises te delen of regellast te veranderen waar deze nog niet juist aansluit bij de gedane bevindingen. Dit kan gezien worden als fase tussen de eerdergenoemde kennisfase en uitvoerende fase. De volgende Waddenopgaven kunnen we met deze fase identificeren:

PRW thema	Opgave	Vraag/uitwerking
 <p>NATUURLIJKE DYNAMIEK</p>	Omgaan met zoneringen	Individuele projecten passen veelal in N2000, maar met het geheel halen we lang niet altijd onze natuurdoelen. Moet gebied opnieuw op de tekentafel? Hoe meer samenhangen afstemming?
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Kustveiligheid/dynamisch kustbeheer	Ontwikkelen POV toolbox, doorontwikkelen trilateraal
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Waterhuishouding zout	Best practises: tegen zout water strijden of toelaten, ook groeiende behoefte vasthouden zoet water verschuift zoet-zout.
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Afsluiten zeearmen	Best practises: moet je wel/niet zeearmen weer openen? Hoe ga je daarmee om?
 <p>VOGELS</p>	Erkenning vogels beleid	Sommige weidevogels zijn niet opgenomen in N2000, waaronder Grutto

 <p>VOGELS</p>	<p>Natuurwaarde en medegebruik</p>	<p>Best practises: bij het gebruik van het Waddengebied wordt veelal eerst uitgegaan van bestaande activiteiten, pas dan de natuur- en erfgoedwaarde. Is mentaliteitsverandering nodig</p>
 <p>ONDERWATER-NATUUR</p>	<p>Interactieweb invasieve soorten</p>	<p>Best practises: omgaan met invloeden buiten het ecosysteem</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>OV-keten: verkorten afstand boot en station</p>	<p>Planologisch herstructureren; verplaatsen boot/station</p>
 <p>VERSTERKEN KERNWAARDEN</p>	<p>Kennisinfrastructuur</p>	<p>Kennisinstututen zijn aanbodgestuurd en er is concurrentie tussen kennisinstellingen; hoe maken we de vertaalslag naar samenwerking?</p>

Een aantal van de vermelde opgaven zijn minder geschikt voor Europese fondsenwerving. Concurrentie op kennis tussen kennisinstellingen, weidevogels die uitgesloten zijn van N2000 en de coherentie van N2000 en de rol van Nederlandse invullingen daarin, zijn allen opgaven in een beleids- en uitwisselingsfase, waar cofinanciering in projectenvorm niet het meest geschikte middel lijkt om deze opgaven aan te vliegen. Hier zit voornamelijk winst bij politieke agendering en coördinatie met beleidsmakers en andere relevante betrokkenen. Daarbij kan wel gedacht worden aan het laten meeliften van deze vraagstukken op projecten met andere prioriteiten, waarbij deze vraagstukken wellicht als

sub-doel kan worden gerealiseerd. Zo had LIFE IP Deltanatuur bijvoorbeeld beleids- en governance aspecten.

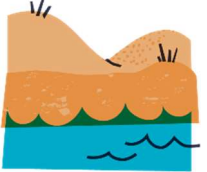
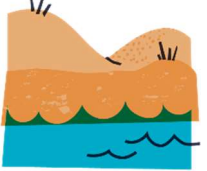
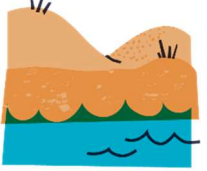
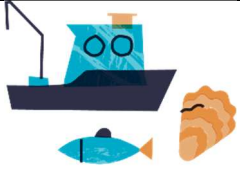
Dat staat niet in de weg dat er opgaven zijn die zich wellicht wel lenen voor projecten in het kader van Europese cofinanciering. Dat zouden projecten kunnen zijn die zich richten op een **best practises** opgave, zowel op inhoudelijk als beleidsniveau, of waar vanuit een transregionale blik met meerdere internationale partijen aan een opgave gewerkt wordt. Veel van de Wadden EU projecten die bij ons bekend zijn zitten op een dergelijk spoor, zoals PROWAD en Waddenagenda.

De volgende Europese fondsenprogramma's zijn dan interessant

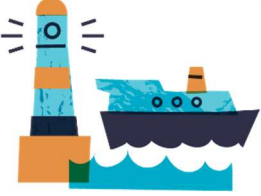
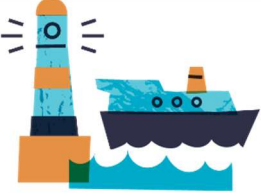

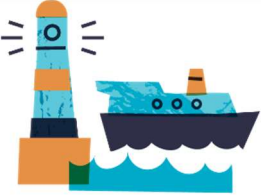
1. **INTERREG Europe:** is inhoudelijk redelijk breed en richt zich bijna uitsluitend op beleid en de toepassing van beleid. INTERREG Europe projecten zijn vaak gestoeld op best practises, via uitwisselingsbijeenkomsten op Europese schaal. Dat kan met een groot aantal partners. Dit kan dus een interessant middel zijn voor (1) agendering van onderwerpen en het gebied en (2) het ophalen van kennis uit andere gebiedsdelen. Ik denk dan, vanuit de Wadden, aan thema's als het afsluiten van zeearmen, maar wellicht ook de beleidskant van kustveiligheid. Het sleutelwoord bij INTERREG Europe is wel echt beleid en het risico is (volgens sommige geïnterviewden) verzanding in praatclubjes. Alleen interessant als beleidsuitwisseling op Europese schaal wat op kan leveren of bepaalde handelingsmethodes in of kenmerken van het Waddengebied in Europees verband geagendeerd kunnen worden.
2. **Andere INTERREG programma's (met name NSR en NL-DE)/LIFE IP:** NSR en NL-DE bieden ruimte voor best practises en uitwisseling van ervaring, mits het project voldoende gebiedsgericht en grensoverschrijdend van aard is. Inhoudelijke koppelingen zijn afhankelijk van de nog te komen toespitsing van prioritaire doelen naar subsidiehaakjes en calls. LIFE IP heeft governance haakjes, maar het is wat onduidelijk waar de correlatie ligt: want was die governance poot mogelijk geweest zonder het primaire streven naar beleid en beheer uitvoerbaar maken? Als het antwoord daarop nee is, is ook LIFE IP toch meer een programma geweest wat onder uitvoerende relaties met Waddenopgaven moet worden geschaard.

Uitvoerende relaties

Als we redelijke inzichten hebben in een opgave en kennis en partijen bijeen hebben weten te brengen, is het wellicht aan de orde concrete pilots op te zetten. Daarbij kunnen we denken aan de volgende opgaven:

PRW Thema	Opgave	Vraag/uitwerking
 <p>KLIMAAT- VERANDERING</p>	Zeespiegelstijging	<p>Ophoging polders door sedimentatie</p> <p>Dubbele dijkconcepten</p> <p>Dijk durven terug te leggen?</p>
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Kustveiligheid, dynamisch kustbeheer	<p>Uitvoer nieuwe toolbox, dubbele dijkconcepten</p> <p>maatschappelijke discussie sociale impact nieuw kustbeheer</p>
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Slib	<p>Pilots nuttig slib: natuurlijke en/of technologie methoden + maatschappelijke discussie daarover</p>
 <p>RANDEN VAN HET WAD</p>	Waterhuishouding zout	<p>Zoetwaterinfrastructuur</p> <p>Zoetwaterinfrastructuur en landbouw</p> <p>Adaptatie droogte</p>
 <p>VISSERIJ</p>	Voedselveiligheid	<p>Duurzame aquacultuur, zilte teelten, ondersteunen pioniersfase</p> <p>Navolging SalFar (?)</p>

 <p>VOGELS</p>	<p>Voedselveiligheid, kwaliteit beheer, klimaat, etc.</p>	<p>Early warning systemen en flyway monitoring: positioneren in breder debat en benadrukken concrete resultaten daarvan</p> <p>wellicht kan swimway en monitoring onderwaternatuur op eenzelfde manier gepositioneerd worden</p>
 <p>VOGELS</p>	<p>Herstel leefgebieden weidevogels</p>	<p>Grutto, Kieviet, schoolekster en andere weidevogels</p>
 <p>ONDERWATER- NATUUR</p>	<p>Herstel processen en leefgebieden onderwaternatuur</p>	<p>Kwelderkreken, stoppen wadbodemberoering</p>
 <p>VERSTERKEN KERNWAARDEN WERELDERFGOED</p>	<p>Duisternis bevorderen en mogelijkheden van duisternis genieten (én beleid ten opzicht van verlichting)</p>	<p>Trilateraal Dark Sky park Waddengebied</p>
 <p>VISSERIJ</p>	<p>Innovatie vangstechnieken</p>	<p>Pilot garnaalvissen met korven</p>

 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Innovatie scheepvaart</p>	<p>Pilots ondiepe schepen, andere rompontwerpen</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Green Shipping</p>	<p>Pilots boten op waterstof, emissieloze voortstuwing</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Optimaliseren transportketens</p>	<p>Logistieke hubs</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Buistransport</p>	<p>Pilots buistransport, gecombineerde nutsleidingen met goederentransport, bevoorrading</p>
 <p>BEREIKBAARHEID EN MOBILITEIT</p>	<p>Smart Mobility</p>	<p>Ontwikkelen apps Aanleggen 5G netwerk op de eilanden</p>

Bovenstaande opgaven vereisen veelal een stap die uitvoerend van aard is: concrete pilots met concrete resultaten. Daarbij kan aansluiting gevonden worden op de volgende fondsen.

1. **LIFE:** is hét Europese financieringsinstrument om klimaat en milieu doelen te realiseren en daardoor uitermate geschikt voor veel van de bovenstaande opgaven. LIFE is erg gericht op concrete resultaten. Aan de hand van je project moet je kunnen laten zien dat er aan het eind van het project ook daadwerkelijk iets gerealiseerd is door het project: dus hoeveelheid x minder uitstoot, bodemberoering die afgenomen is met y, etc. LIFE gaat inhoudelijk getypeerd worden door enkele natuurlandschappen (met name biodiversiteit en ecosystemen), maar wordt door de Green Deal ook geladen met een grotere 'menschant', denk bijvoorbeeld aan de transitie naar duurzame energie en de circulaire economie. Daarmee worden met name mobiliteitsthema's, die anders beter geschakeld zouden zijn in INTERREG, ook interessant voor LIFE. Prioritair bij LIFE blijft de aansluiting op klimaat of milieudoelstellingen, daar zit een spanning met de medegebruikspilots die zowel een regionale/economische component als klimaat/duurzaamheidscomponent hebben.
2. **INTERREG NL-DE, NSR:** deze fondsen bieden veel ruimte voor uitvoerende pilots op velerlei onderwerpen. Inhoudelijk zijn er weinig verschillen tussen de programma's, die bevinden zich vooral op vorm. Geïnterviewden gaven aan dat uit de ervaring met verschillende INTERREG programma's, vooral door nationale en regionale invullingen van programma's, er in de doorvertaling naar calls en subsidies wel eens cruciale verschillen tussen INTERREG programma's waren op de inhoud. Dat is relevant om te weten, maar als we een schatting zouden maken daarvan voor de komende periode dan is de conclusie dat het nu te vroeg is om daar iets over te zeggen.
 - Wat moet de afweging INTERREG/LIFE zijn? LIFE is financieel meestal aantrekkelijker, want hogere cofinancieringspercentages. LIFE is daarnaast niet regio-gebonden en heeft ruimere (geografische) voorwaarden voor partners. Wel zijn de aspecten klimaat en milieu dominant in LIFE. Met infrastructuur of economie als primaire aspecten van een project is een consortium beter gediend in INTERREG, waar de kans van slagen overigens ook hoger is. Daarnaast is het LIFE programma strenger in wat resultaten moeten zijn (aan het eind van de streep is het klimaat ...), waar bij INTERREG de betekenis voor de regio voorop staat.
3. **EMVAF en (de opvolger van) POP3:** deze programma's bieden respectievelijk voor maritieme, aquaculturele en visserij opgaven enerzijds en landbouwopgaven anderszijds aardig wat ruimte voor uitvoerende projecten. Het is wel lastig dit nu in zijn geheel te overzien, aangezien beide programma's werken met thematische openstellingen die momenteel nog niet vastgesteld zijn. EMVAF verandert

waarschijnlijk weinig: veel aandacht voor de visserij, aandacht voor aquacultuur en andere maritieme zaken, en veel minder aandacht voor bredere economische thema's (die de Europese kaders wel toe zouden laten, mits we de invulling daarvan in Nederland zou in zouden richten). Thema's in relatie tot biodiversiteit zijn alleen interessant als er een duidelijke en primaire link is met bovengenoemde thema's. De afgelopen programmaperiode stonden geen calls in het teken van biodiversiteits. EFMZV richtte zich vooral op medegebruik en bij het EMVAF gebeurt dat waarschijnlijk ook.

4. **EFRO:** via het Samenwerkingsverband Noord-Nederland voor Groningen en Friesland en Kansen voor West (Noord-Holland) zijn er ook enkele door regio's ingevulde subsidiestromen die rechtstreeks uit het EFRO stromen. Deze subsidies zijn veelal gericht op het MKB. Wellicht zitten daar de komende zeven jaar subsidiecalls bij die bovengenoemde Waddenopgaven in de kaart kunnen spelen als die een medegebruiks of economische component bevatten.
 - **JSF/DEP:** het is mogelijk (maar momenteel onzeker) dat partijen als SNN en KVV de voor de Just Transition Fund en Digital Europe Programma gemobiliseerde cofinancieringsstromen gaan beheren. Dat zou een accentverzwaring betekenen op het ondersteunen van partijen en sectoren die getroffen kunnen worden door de klimaat en milieutransitie, ook vanuit de Green Deal bezien, en op digitalisering en cyber. Het JSF en DEP worden waarschijnlijk geen op zichzelf staande fondsen, maar worden ondergebracht bij vertakkingen van het EFRO of het ESF.

Fondsenprogramma's die niet interessant genoeg zijn voor geïdentificeerde Waddenopgaven

- **CEF/TEN-T:** is het infrastructurele/mobiliteits programma van de EU. Inhoudelijk is er aansluiting te vinden met mobiliteitsopgaven in de Wadden zoals hierboven genoemd, maar op vorm-eisen zien we dat de daadwerkelijke ruimte zeer beperkt is. Dit komt door:
 - Financiële aspecten van het fonds: CEF biedt ruimte aan zeer kostbare en grootschalige infrastructurele projecten. Dat geldt veelal niet de pilots die voort kunnen vloeien uit bovengenoemde mobiliteitsopgaven.
 - Territoriale aspecten van het fonds: CEF gaat uit van het TEN-T netwerk (een soort infrastructureel spoorboekje waarop de belangrijke vervoerswegen van Europa zijn uitgestippeld). In het Waddengebied raken alleen de havens in Den Helder, Harlingen en de Eems-Delta de verre uiteinden van dit netwerk.¹³

¹³ Waarbij niet uitgesloten is dat de positionering van havens als binnenvaarthavens als onderdeel van een mobiele keten die het vervoersnetwerk als geheel raakt, er in geografisch opzicht meer aangesloten wordt op TEN-T. Vanuit een dergelijke visie is een aantal jaren geleden bijvoorbeeld aan de Duitse zijde van het

- CEF en transitie: CEF richt zich veelal op het einde van een transitie: we weten iets en nu gaan we een flinke pilot uitrollen. Het enige CEF project uit het Waddengebied¹⁴ een duurzaam aangedreven boot laten varen in het Duitse waddengebied. De meeste opgaven die eerder benoemd zijn, zelfs in de uitvoerende fase, zijn veelal niet dusdanig gevorderd in het transitieproces.
- **INTERREG NWE:** zou als INTERREG programma interessant kunnen zijn, maar de geografische afbakening perkt ook de inzetbaarheid van dit programma in voor het Waddengebied. In principe bestrijkt NWE slechts het Noord-Hollandse Waddengebied. NSR en NL-DE zijn daardoor interessantere cofinancieringsinstrumenten.
 - Wat niet zegt dat partners slechts uit de voor NWE afgebakende gebiedsdelen afkomstig moeten zijn. Als kennis en expertise wel buiten het NWE gebied bestaat, mag een gelimiteerd aantal partijen daarbuiten meedoen aan een NWE project.
 - Desalniettemin is NSR daardoor interessanter. NWE kan wel in het achterhoofd gehouden worden als straks zou blijken dat op onderwerp x, pilot y NWE wel aansluit en NSR niet.
- **ESF Plus:** is het Europese fondsenprogramma voor sociale thema's, zoals werkgelegenheid, arbeidsmarktintegratie en inclusieve werkplekken. De rol van regio's is daarin erg belangrijk. Vanuit een aantal andere opgaven in het Waddengebied (krimp, leefbaarheid, jongeren), en met name de eilanden, is het ESF Plus wellicht interessant. Vanuit de opgaven die met een PRW bril verkend zijn is het ESF Plus niet interessant genoeg, wat dus niet wil zeggen dat het ESF Plus voor het gebied als geheel afgeschreven zou moeten worden. Dat zou namelijk onterecht zijn.

Enkele blinde vlekken

Bij het maken van deze koppelingen, moeten er ook enkele blinde vlekken in dit proces worden vastgesteld. Namelijk:

- De inhoud van Waddenopgaven wordt opgehaald met behulp van de kennis en expertise van PRW'ers, aan de hand van de PRW thema's. Dat betekent dat relevante opgaven die buiten deze thema's vallen onvoldoende worden meegenomen. Het is niet uitgesloten dat hier wel degelijk Europese speelruimte is. Het gaat dan om thema's als:
 - De energietransitie in de Wadden

Waddengebied een mobiliteitsproject ondernomen op het thema scheepvaart.

<https://ec.europa.eu/inea/en/ten-t/ten-t-projects/projects-by-country/multi-country/2013-eu-21018-s>.

¹⁴ Voor zover mijn weten en overzicht die conclusie toelaat.

- Leefbaarheid, jeugd, krimp en de eilanden
 - Duurzaam toerisme, marketing
- We zijn als PRW in een vroeg stadium van fondsenontwikkeling aan de slag gegaan met het in kaart brengen van fondsenprogramma's, maar van concrete subsidiekhaken zijn we nog maanden verwijderd in de tijd. Dit avontuurlijk 'opportunisme' helpt volgens mij om kansen vroegtijdig te signaleren, maar dat betekent ook dat zaken net iets anders uit zouden kunnen pakken in de doorvertaling naar calls en subsidies. Blijvende oplettendheid is vereist.
- Vanuit PRW hebben we commitment op grote opgaven en de betrokken partijen zijn sterk verbonden met middel-grote en grote fondsenprogramma's. Dat mag in de uitwerking van deze voorzet niet ten koste gaan van relevante, maar kleinere subsidiemogelijkheden, met name in het EFRO, POP en EMVAF. Hier zou ook in de WaddensubsidieHUB (en/of bestaande gremia) rekening mee gehouden moeten worden.

WaddensubsidieHUB

Enkele observaties vooraf

Een laatste doel van de PRW inzet op Europese cofinanciering is het beïnvloeden van de Nederlandse invulling van Europese programma's door **het informeren van relevante subsidiecoördinatoren, adviseurs en andere gremia**. Daartoe is dit gehele proces aangevlogen met een breed scala aan partners en andere betrokkenen, waaronder Bureau Brussel van de Rijkswaterstaat, RVO, de Waddenprovincies, Wadden Werelderfgoed, het Common Wadden Sea Secretariat, de RUG en anderen.

De opgave om te netwerken/informeren/beïnvloeden moet in het licht worden gezien van enkele eerdergenoemde lessons learned. Er is een divers veld een informerende en begeleidende partijen met betrekking tot Europese fondsen en deze verhouden zich op verschillende manieren tot Europese kaders. Voor sommige fondsenprogramma's zijn de Europese kaders meer sturend dan andere. De invulling van andere Europese fondsen vindt daarentegen voornamelijk plaats op nationaal niveau aan de hand van operationele programma's. Weer andere fondsen hebben zelfs sterke provinciale kaders. Dat betekent dat toegang tot de invulling van Europese fondsen kan verschillen.

Vanuit de RVO bleek de verhouding tot Europese kaders vaak belangrijk te zijn in de mate waarin informatie voorzien kon worden over de komende programmaperiode. Van fondsen die primair afhankelijk zijn van de Nederlandse invulling waren RVO'ers vaak (terecht) voorzichtig met het voorzien van informatie over de inhoud in de nieuwe programmaperiode, zeker waar deze afhankelijk is van verschillende thematische openstellingen. Voor fondsenprogramma's met meer aanwezige Europese kaders was informatievoorziening vaak eenduidiger.

Voor sommige fondsenprogramma's, zoals Horizon en LIFE, is enige ruimte om ook in de loop van het programma invloed uit te oefenen. Geïnterviewden met ervaring in deze beïnvloeding geven echter regelmatig aan dat dergelijke beïnvloeding veel tijd en inzet vereist en lang niet altijd tot gewenste resultaten leidt. Het Europese net aan betrokken partijen is immers groot.

De strategische, informele subsidiehub

Helaas gebeurt het te vaak dat voor een nieuw probleem een nieuwe commissie, werkgroep etc. wordt samengesteld. Daar is op zichzelf niets op tegen, maar het geheel van afstemmen en coördineren kan dan onbedoeld onoverzichtelijk en inefficiënt worden. In het licht van dit onderzoek zou het PRW willen aanmoedigen om vanuit de Waddenopgaven i.r.t. EU-subsidiekansen meer (strategische) netwerkcontacten te onderhouden. Dit zou kunnen vanuit een HUB-gedachte waarin we kennis van Waddenopgaven en EU-subsidie ontwikkelingen met elkaar te delen met het doorzichten naar opkomende concrete initiatieven. De leidraad is om daarin informeel en versterkend naar elkaar en naar geïnteresseerden uit het gebied te zijn.

Laten we daarom de volgende uitgangspunten gebruiken:

- De EU heeft commitment uit regio's nodig voor de implementatie van de Green Deal, regio's zien terecht een partner in de EC als het gaat om eigen klimaat, milieu en andere doelstellingen.
- Juist vanuit een gebiedsgerichte benadering, met het Waddengebied als uitgangspunt, kunnen Europese fondsenprogramma's maximaal 'geprikkeld' worden, omdat Europese samenwerking nu juist over grensoverschrijdende, regionale samenwerking gaat.
- Vanuit één aan het Waddengebied, of Europees fondsenprogramma, gelieerde partij is het verklaarbaar waarom er veelal kennis is over een beperkt aantal fondsenprogramma's. Vanuit het geheel aan partijen kan gesteld worden dat dit schuurt met een gebiedsgerichte benadering.

Vanuit deze uitgangspunten, vraag ik uw aandacht voor de volgende drie zaken:

- Partijen met kennis van en ervaring in Europese fondsenprogramma's zijn vaak zo georganiseerd dat de doorvertaling van inhoudelijke pilots naar Europese projectvoorstellen in een bepaald programma voorop staat. Mede door PRW zijn er nu veel partijen, in synergie, bij elkaar gebracht om na te denken over de relatie Wad en EU. Als de ambitie is om tot projectvoorstellen te komen voor de komende jaren, hoe behouden we dan die synergie tussen partijen over zes jaar, ook als de programmaorganisatie PRW straks is beëindigd, maar de Europese programmaperiode nog gaande is?
- Er zijn veel informele netwerkjes van betrokken bij het Waddengebied of EU fondsenprogramma's. Dan zou je kunnen zeggen dat een hub niet nodig is. Hoe voorkomen we dan, daarentegen, dat er informeel netwerk X straks iets ontwikkeld wordt waar in informeel netwerk Y ook aan gewerkt wordt? Hoe blijven de trilaterale partners, bijvoorbeeld, op de hoogte van Rijkswaterstaat activiteiten en andersom? Met andere woorden: hoe faciliteren we afstemming?

- EU projecten voor het Waddengebied hoeven niet uitsluitend gebonden te blijven aan partijen in het gebied. Door toenemende internationale profilering van het gebied als essentieel ecosysteem zijn ook enkele partijen buiten het gebied op de hoogte van de essentie van de Wadden. Als een Zeeuwse gemeente of Utrechtse consultant vanuit een Europees projectidee samen wil werken met partijen in het Waddengebied, wie bellen ze dan? Kortom: hoe wordt het Waddengebied vertegenwoordigd waar het Europese fondsenprogramma's betreft?

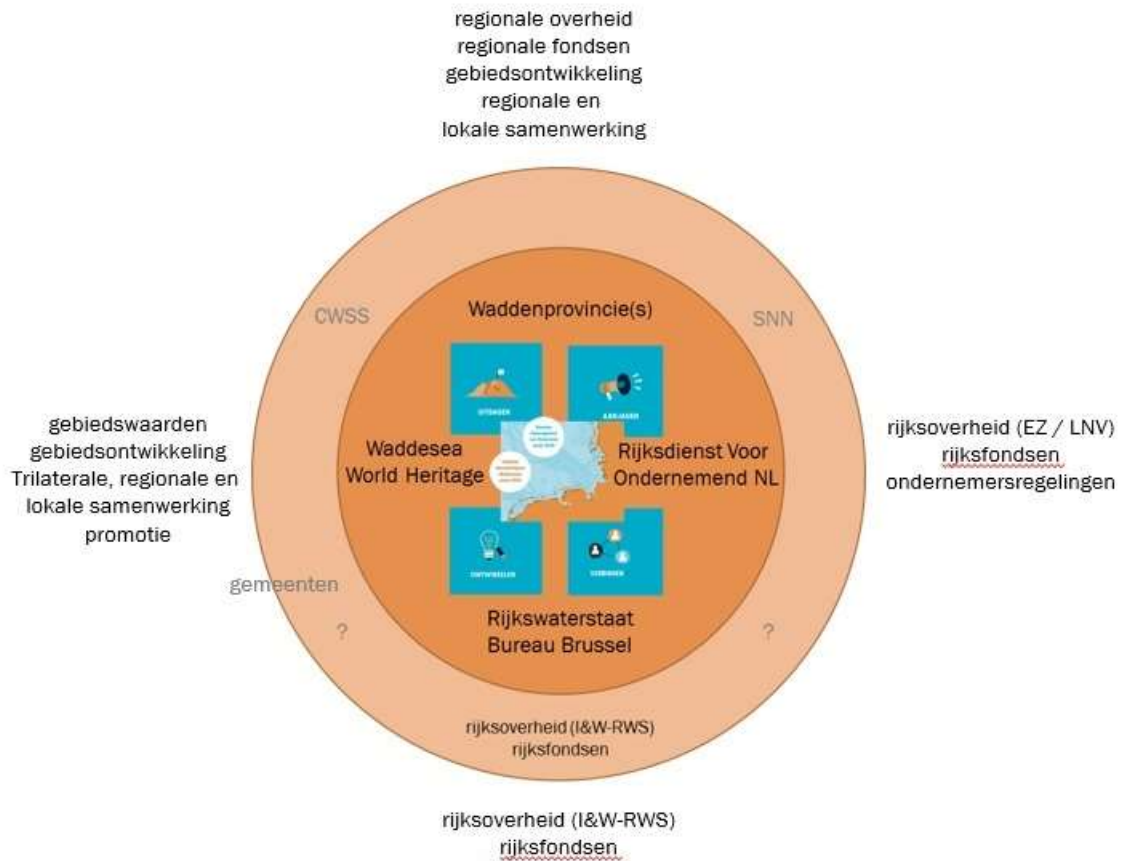
Als we ervan uitgaan dat in een hub meerdere relevante partijen deelnemen (1) die gebiedsgericht (2) en op strategische wijze (3)¹⁵ de totstandkoming van projecten afstemmen (4) op een informele, laagdrempelige wijze (5), dan is dat een antwoord op bovenstaande drie vraagstukken op de volgende wijze:

- Een hub houdt synergie vast, aangezien partijen met elkaar om tafel zitten namens het gebied en dat zouden moeten doen voor een periode van zeven jaar (de duur van een Europese programmaperiode). Daarmee wordt die nu opgebouwde synergie behouden, ook over zes jaar, zelfs zonder PRW.
- De situatie is nu dat er in theorie in de vele informele netwerken project ideeën zouden kunnen ontstaan en in bepaalde gremia kunnen worden uitgewerkt. Afstemming is alleen al onduidelijk omdat niemand echt goed het geheel van netwerken overziet. Een hub is een poging die afstemming te faciliteren en bovendien de weg van idee naar project transparanter te maken voor de betrokken partijen.
- Aan een hub zou een externe component kunnen worden toegevoegd. Dat kan door de hub onder te brengen bij een van de betrokken partijen. Dat kan ook door een soort 'hub-ambassadeur' aan te stellen als aanspreekpunt voor geïnteresseerde externen.

Een WaddensubsidieHUB is dus een strategische manier om een gebiedsgerichte fondsenbenadering vorm te geven, want synergie tussen partijen wordt vastgehouden voor zeven jaar (1), afstemming wordt beter gefaciliteerd en transparanter (2) en er is de mogelijkheid duidelijker de relevantie van het gebied voor EU fondsenprogramma's uit te dragen (3). Een kwartiermaker aanstellen om de hub verder te ontwikkelen kan een praktische eerste stap zijn.

In [Figuur 7](#) ziet u een suggestie van hoe een WaddensubsidieHUB er uit zou kunnen zien.

¹⁵ Strategisch als in: de integraliteit van inhoudelijke opgaven erkennend en kijkende vanuit creatieve flexibiliteit naar sectorale fondsenprogramma's die steeds integraler willen worden. Zie voor verdere uitleg hierover ook het lessons learned hoofdstuk.

Figuur 7: schematische weergave van een WaddensubsidieHUB (Klomp, 2020)

Bovenstaande is slechts een voorstel en de toekomst zal leren of en hoe een dergelijke HUB-gedachte vorm kan. Dit is echter het voorstel dat PRW nu doet. Daarbij ik op dat:

- Er van twee/drie schillen aan partijen uitgegaan moet worden, waarvan één actieve kernschil van lead partners het voortouw neemt vanuit haar eigen achtergrond en kennis, met daarin in ieder geval een partij met fondsenkennis, een partij met landelijke lijntjes en een partij met inzicht in ontwikkelingen in het gebied.
- Afstemming vindt plaats binnen en tussen schillen van partijen. Zo zou een kernschil eens in het half jaar bijeen kunnen komen. Ook kan gedacht worden aan grotere projectgerichte sessies met partijen uit meerdere schillen
- Een dergelijke opzet kan goed werken voor het type project dat in INTERREG en LIFE programma's terug te vinden is, maar commitment op fondsen als EFRO, EMVAF en POP, die vaak kleiner van aard zijn, moet niet over het hoofd gezien worden.

COLOFON

Programma naar een Rijke Waddenzee

Rijkskantoor Middelzeehuys
Zuidersingel 3 8911 AV Leeuwarden

Huis voor de Wadden
Ruiterskwartier 121A 8911 BS Leeuwarden

Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

088 - 797 44 00
secretariaatprw@minezk.nl
www.rijkewaddenzee.nl
🐦 RijkeWaddenzee

Opdrachtgevers:

Klik of tik om tekst in te voeren.

Eindredactie:

Klik of tik om tekst in te voeren.

Opmaak:

Klik of tik om tekst in te voeren.

Fotografie:

Klik of tik om tekst in te voeren.

Klik of tik om een datum in te voeren.

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

WWW.RIJKEWADDENZEE.NL

 [@RIJKEWADDENZEE](https://twitter.com/RIJKEWADDENZEE)

